

• Tekniikka elämää palvelemaan • Tekniken i livets tjänst • Technology for Life

TEP-TIEDOTE

2•2023

3 Ympäristöjärjestöjen vaatimukset elävät ajan mukana

Jouko Niemi

4 Rauhanaktivismia

Claus Montonen

5 Mitä esitys kriittisistä raaka-aineista osana uutta Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelmaa tarkoittaa Suomelle?

Marjatta Näätänen

7 Luonnonsuojelun dekolonisaatio - Kohti kanssaelävää suojelua

Mika Rönkkö

8 Turvallisuusala ja -tekniikka turvallisuusuhkana

Antero Honkasalo

ETUKANNEN KUVA:

Julia Jernvall

JULKAISIJA:

Tekniikka elämää palvelemaan

Tekniken i livets tjänst

Technology for Life

POSTIOSOITE:

Neulapadontie 4 B 15, 00920 Helsinki

TEKNIKKAELAMAAPALVELEMAAN.FI

www.facebook.com/TekniikkaElamaaPalvelemaan/

Puh. 044 521 0359 (puheenjohtaja),

040 563 6628 (varapuheenjohtaja)

Toimitus: Jouko Niemi

Taitto: Essi Rajamäki

Paino: Botnia Print

ISSN 2814-5046

Tep-tiedotteet ovat luettavissa myös kotisivuillamme
<https://tekniikkaelamaapalvelemaan.fi>

Jäsenmaksut 2023:

Varsinainen jäsen 25 €

Opiskelija, työtön 10 €

Kannatusjäsen 250 €

Tilille Danske Bank

FI53 8000 1101 4723 49, viite 1012

**KUTSU
SYYSKOKOUKSEEN**

**TEKNIikka ELÄMÄÄ
PALVELEMAAN RY:N
SYYSKOKOUS PIDETÄÄN
LAUANTAINA**

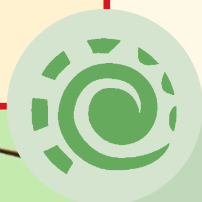
25.11.2023 KELLO 12

Helsingin keskustakirjasto Oodissa,
ryhmätila 4, Töölönlahdenkatu 4, 00100 Helsinki.

Kokouksessa käsitellään sääntömääräiset asiat, kuten

- vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio sekä liittymis- ja jäsenmaksut vuodelle 2024
- valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet vuodelle 2024

TERVETULOA!

**TEP 40 VUOTTA
JUHLASEMINAARI**

Aika: Perjantai 24. marraskuuta klo 17

Paikka: Aalto-yliopiston Design Factory, os. Puumiehenkuja 5, Otaniemi, Espoo

OHJELMA

VOIKO IHMINEN HALLITA TEKNIKKAA?

Akateemikko **Ilkka Niiniluoto**

KEHITTYVÄ KEHITYSYHTEISTYÖ

Siemenpuu-säätiön toiminnanjohtaja **Hanna Matinpuro**

TEKNIKAN ROOLIN MUUTOS 40 VUODESSA,

TkL **Satu Hassi**

Musiikkia esittää Aava ensemble, joht. **Petr Potchinchikov**

Kevyttä tarjoilua

Tilaisuus on avoin ja maksuton.

Ilmoittaudu ke 22.11. mennessä:

niemijocke@gmail.com tai 044 5210359

TERVETULOA!

Kuva: Essi Rajamäki

Jouko Niemi

Ympäristöjärjestöjen vaatimukset elävät ajan mukana

Jos TEPin 40-vuotisen historian ajalta menneisyydestä kokoontuisi ympäristöaktivisteja puhumaan suurimmista huolistaan ja ratkaisuideoistaan, huomaisi ongelmien muuttuneen, mutta myös käsitysten oikeista toimintatavoista. Joskus kysyttiin: 60-luvulla roska, 70-luvulla saaste, 80-luvulla ympäristökatastrofi, mitä 90-luvulla? Vuonna 1962 ilmestynyt kirja Viimeinen kevät käsitteli suureen suosioon vallankin USA:ssa nousseen hyönteismyrkky DDT:n haittoja ja kertoi, miksi ei enää kuulla lintujen laulua. Kirja sai monessa aikaan ympäristöherätyksen. Muutakin herättävää oli tapahtunut kuten vuonna 1957 Englannin Windscalessa ydinvoimalapalo, jonka vuoksi maanviljelijät joutuivat kaatamaan radioaktiiviset maidot maahan. Linnustoltaan arvokkaan Kojjärven kuivattamista vuodesta 1979 vastustanut kansanliike oli Suomessa uudenlaista ympäristöaktivismia.

Kun TEP perustettiin 1983, oli pelko ydinsodasta synnyttänyt meillä ja muualla ammattialakohtaisia rauhanliikkeitä. Rauhantyö ja sotateollisuuden vaihtaminen siviilituotannoksi on alusta asti ollut tärkeä osa toimintaamme. Mutta siviilituotantokin vaatii eettistä kritiikkiä. TEP on aina pyrkinyt perustelemaan kritiikkinsä ja pyrkimyksensä luonnontieteellisesti. Vanhoja jäsenlehtiämme ja kannanottojamme lukiessa huomaa, että monet käsitykset ovat kestäneet aikaa tai olleet jopa edellä aikaansa. Entä miten yleiset käsitykset ovat muuttuneet TEPin aikana?

"Yleiset käsitykset" on hankala määrittää. Media nostaa mielellään esiin joidenkin suur-

ten järjestöjen kantoja uutisoiden ne ympäristöjärjestöjen kantoina, joten tällainen historiikki perustuu mielikuviin siitä, mikä on kulloinkin nähty ympäristöväen kannaksi.

TEPin syntyessä Suomessa oli ydinvoimat Loviisassa ja Olkiluodossa. Ydinvoiman vastustus on ollut usein ympäristöliikkeiden ykkösasia. Kun 2000-luvulla on ymmärretty ilmastonmuutoksen vakavuus, ja toistuva väite ydinvoiman päästöttömyydestä on selvästikin osunut maaliinsa, on ympäristöväkikin kiinnostunut pienreaktoreiden mahdollisuuksista. TEPissä moni näkee pienreaktoreiden laajan leviämisen suurena riskinä ja epäkäytännöllisenä ratkaisuna.

Koskien suojelu on myös perinteistä ympäristöaktivismia. Usein se aktivoituu tapauskohtaisesti ja paikallisesti, kun jotain koskea uhkaa rakentaminen. Jostain syystä suuret vesivoimahankkeet ovat olleet kritiikin kohteena, vaikka pienvesivoima on saatettu samalla nähdä jopa eettisenä. Jos 1990-luvulla olisi selittänyt, että pienvesivoimasta saa vähän tuottoa haittoihin nähden, olisi tätä pidetty kylmänä tehokkuusajatteluna. Nyt on nähty pienvesivoiman vähäinen merkitys sähköntuotannolle mutta suuri vaikutus vaelluskaloihin. Vesivoimalaitosten vaikutukset ovat hyvin tapauskohtaisia, ja kosken rakentaminen tai ennallistaminen vaatii tapauskohtaisen harkinnan.

Biotuotteita on totuttu pitämään kannatettavina. Hiilinielujen korostuminen on haastanut arvioimaan ne uudelleen, ja suhtautuminen on muuttunut erityisesti puunkäytön osalta. Jyrkimmissä kannoissa vaaditaan puunpolton täyskieltoa ja kyseen-

alaistetaan puusta tehdyt "biotuotteet". CO₂-päästöjen vähentäminen Suomessa on perustunut ensisijaisesti puunpolton lisäämiseen ja viime aikoina tuulivoimaan ja lämpöpumppuihin. Vaikka pellolla voi kasvat-
taa pellavaa, eikö ensisijaisesti pitäisi pellon tilalle saada hiilivarastoksi metsä, jota voi käyttää puupohjaisen kuidun tekoon.

Metsäteollisuuden biotuotteet voivat osaksi korvata kaivostuotantoa (kaivannaisgrafiitin tilalle ligniini), jonka ympäristöongelmat ovat vasta viime vuosina nousseet kunnolla keskusteluun.

Kansalaisjärjestössä voi olla houkuttelevaa identifioitua taistelijaksi, joka on aina valmiina vastustamaan kavalaa elinkeinoelämää. Vaarana on, ettei yritetäkään löytää yhteistä käsitystä. Uusista teollisuushankkeista pyydetään lausuntoja ja kommentteja vain, jotta vaikutetaan olevan kuuntelevaisia; ei ehkä odotetakaan vakavasti otettavia näkemyksiä. Ympäristöjärjestö vaatii jotain, minkä se uskoo tekevän vaikutuksen jäsenkuntaansa. Kumpikin osapuoli on kuuntelevinaan ja ymmärtävinään, mitä toinen yrittää sanoa, vaikka molemmat tietävät vetävänsä roolejaan. Asetelma ei ole paras haluttaessa vaikuttaa päätöksiin ympäristön hyväksi. Perustelluilla vaatimuksilla voi saada perustellut vastanäkemykset ja lopulta löytää yhteisymmärryksen. Yleistyneet suuret mielenosoitukset mahdollisine liikenteen tukkimisineen alleviivaavat sitä, miten tärkeää järjestäjien on selvittää itselleen omat vaatimuksensa ja niiden perusteet. Vaatimukset kun selvästi ovat myös aikakausedonniaisia ja kytköksissä trendeihin.

Claus Montonen

Rauhanaktivismia

TEPin toiminta rauhan puolesta on viimeisten kymmenen vuoden aikana saanut enemmän näkyvyyttä. Alkuna voidaan pitää TEPin 30-vuotisjuhlaseminaarissa tehtyä päätöstä kampanjoita autonomisia aseita eli tappajarobotteja vastaan. Aloitteestamme suomalaiset rauhanjärjestöt perustivat robottiaseverkoston, joka sai ulkoministeriön silloisen ministerin **Erkki Tuomiojan** kutsumaan koolle joukon johtamiaan palavereita, joissa pohdittiin Suomen linjaa. **Sipilän** hallituksen ohjelmaan saatiin maininta, että Suomi tukee tavoitteita aikaansaada nämä aseet kieltävä kansainvälinen sopimus. TEP liittyi kansainväliseen kampanjaan Campaign to Stop Killer Robots. Kuten tunnettua, YK:ssa asiasta neuvotellaan vielä; edistys on ollut tahmeaa, kun suurvallat jarruttelevat.

TEP oli mukana perustamassa ICAN Finland -verkostoa vuonna 2015. ICAN, International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ajaa ydinaseiden täyskieltosopimusta. Vuonna 2017 solmittiinkin Treaty to Prohibit Nuclear Weapons (TPNW), ja ICANille myönnettiin vuoden 2017 Nobelin rauhanpalkinto. Suomi ei ole liittynyt sopimukseen, ja ICAN Finlandin toiminta keskittyy siihen, että maamme asenne ydinasekieltosopimukseen muuttuisi. Kun verkosto tapaa ministereitä ja ulkoministeriön virkamiehiä jatkuvasti, TEP huomioidaan näkyvänä tekijänä. Tästä osoituksena on muun muassa se, että TEPin edustajalle annettiin paikka Suomen delegaatiossa ydinsulkusopimuksen tarkastelukonferenssissa. TEP on myös liittynyt suoraan ydinaseriisuntaa ajavaan järjestöön Abolition 2000; aikaisemmin olimme jäsenenä vain välillisesti INESin kautta.

Paneelissa 26.9. Helsingin Bottalla ylhäältä tohtori Catherine Connolly, puolustusministeriön tutkimusjohtaja Pekka Appelqvist, tutkija Rune Saugmann ja kyberuhka-asiantuntija Laura Kankaala.

Kuvat: Jouko Niemi

INES-verkostoa olimme mukana perustamassa jo vuonna 1991. Sen näkyvin toiminta viime vuosien aikana on laaja raportti ohjustorjunnasta ja avaruuden aseistamisesta (luettavissa osoitteessa <https://inesglobal.net>). Yksi sen kirjoittajista tulee TEPistä. Tänä vuonna TEP on myös verkostunut pohjoismaisesti: Olemme kesällä perustetun Nordic Peace Alliancen jäsen.

Jäsenyys Natossa tarkoittaa, että ydinaseista tulee väistämättä osa Suomen turvallisuuspolitiikkaa. Päätökset Suomen asemoitumisesta ydinaseisiin ovat merkittäviä, ja niitä tehtäessä on huomioitava ydinasevalvontaan ja -riisuntaan liittyvät näkökohdat. Jotta päätösten pohjaksi saataisiin asiallista keskustelua, jossa kuultaisiin myös rauhanjärjestöjen ääni, TEP ja kolme muuta rauhanjärjestöä perustivat vuoden 2022 lopussa riippumattoman Ydinaseiden seurantaryhmän. Ryhmä on laatinut kaksi raporttia, jotka ovat luettavissa osoitteessa <https://sites.google.com/view/ydinaseiseuranta>.

Syyskuun viimeisellä viikolla olimme jälleen aktiivisia: Robottiaseverkosto oli kutsunut Suomeen Stop Killer Robots -verkoston tutkimusosaston Automated Decision Researchin johtajan tohtori **Catherine Connollyn**. Maanantaina 25. syyskuuta järjestettiin aktivistien tapaaminen ja tiistaina 26. syyskuuta mielenkiintoinen seminaari "How will AI reshape humanity?" Bottalla Helsingissä. 26.9. on YK:n julistama ydinaseiden täydellisen eliminoinnin päivä, muistona eversti **Stanislav Petrovin** rohkeasta toiminnasta, joka esti ydinsodan syttymisen vuonna 1983. ICAN Finland juhlisti päivää luovuttamalla eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle kirjelmän, jonka valiokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja **Kimmo Kiljunen**, otti vastaan Eduskuntatalon portailla.

Tässä osa kirjelmän tekstistä:

Suomella ja Pohjoismailla on kunniaakkaat perinteet ydinaseriisunnan puolestapuhujina

ja edistäjinä. Myös Naton jäsenenä Suomi voi jatkaa työtään ydinaseriisunnan puolesta. Nykyinen hallitusohjelma vaikenee täysin Suomen linjasta ydinaseriisunnan alalla. Eduskunnan ja ennen kaikkea ulkoasiainvaliokunnan on oltava aktiivinen, otettava kantaa ja linjattava näkemys siitä, miten Suomi asemoi itsensä suhteessa ydinaseiden mahdolliseen käyttöön ja käytön harjoitteluun, ja miten Suomi vaikuttaa poliittisesti eri foorumeilla ydinaseriisunnan suhteen kansainvälisesti.

Haluamme erikoisesti kiinnittää valiokunnan huomiota seuraaviin kohtiin:

1. Ydinenergialakia uudistettaessa on huolehdittava, ettei sen kiellosta ydinräjähteiden maahantuontiin samoin kuin niiden valmistamiseen, hallussapitoon ja räjäyttämiseen luovuta. Suomen ja Yhdysvaltojen väliseen puolustus sopimukseen (DCA) on myös vastavasti sisällytettävä tai siinä on huomioitava, että Suomen laissa on sellainen kieltö.

2. Suomen tulee edistää keskustelua ydinaseiden käyttöön liittyvistä riskeistä ja niiden vähentämisestä sekä Naton sisällä että laajemminkin sodankäynnin doktriineissa. UAV voisi muun muassa pyytää itselleen selvityksen asiasta tai järjestää tutkijoiden kuulemisen.

3. Suomen tulee pyrkiä vähentämään Naton laajenemisen aiheuttamia jännitteitä ja eskalaatoriskejä. Suomen pitää olla aloitteellinen luottamusta lisäävien toimien puolestapuhujana aikana, jolloin todellisen suursodan ja ydinaseen käytön riski on suurempi kuin vuosikymmeniin. Tässä yhteydessä tulee erityisesti huomioida ja korostaa kaikissa linjauksissa Naton perussopimuksen ensimmäisen artiklan painotus YK:n peruskirjan periaatteiden ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamisesta ja riitojen rauhanomaisesta ratkaisemisesta.

4. Suomen tulee suhtautua varauksellisesti Naton ydinaseiden käytön harjoitukseen

ja niihin osallistumiseen. Niihin ei Suomen osallistumisen osalta ole mitään sotilaallista perustetta, pikemminkin ehkä päinvastoin. Yleensäkin Nato-maista vain osa on osallistunut näihin.

5. Suomen tulee suhtautua periaatteellisella tasolla kannustavasti YK:ssa neuvoteltuun ydinasekieltosopimukseen (TPNW) ja osallistua jatkossakin tarkkailijana sen kokouksiin, kuten eräät muutkin Nato-maat ovat tehneet. Suomi voi myös osoittaa sitoutumistaan osallistumalla ydinaseiden ja ydin kokeiden uhrien auttamiseen sekä ydin kokeiden aiheuttamien ympäristötuhojen korjaamiseen, mikä on yksi osa ydinasekieltosopimuksen toimeenpanoa ja tarkoitusta.

6. Pidemmällä aikavälillä on tavoitteen oltava, että Suomi allekirjoittaa ydinasekieltosopimuksen. Jo nyt voi ryhtyä rakentamaan askelmerkkejä muun muassa poliittisiin asiakirjoihin liittyen siihen, miten tähän voitaisiin päästä.

Marjatta Näätänen

Mitä esitys kriittisistä raaka-aineista osana uutta Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelmaa tarkoittaa Suomelle?

Euroopan komissio esitti maaliskuussa 2023 ehdotuksen kriittisistä raaka-aineista osana uutta Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelmaa. 14. syyskuuta Euroopan parlamentti hyväksyi komission ehdotuksen äänin 515–34.

Suomalaisedustajista asetuksen puolesta äänestivät **Pirkko Ruohonen-Lerner** (ps), **Teuvo Hakkarainen** (ps), **Henna Virkkunen** (kok), **Elsi Katainen** (kesk), **Mauri Pekkarinen** (kesk), **Nils Torvalds** (r), **Eero Heinäluoma** (sd) ja **Miapetra Kumpula-Natri** (sd).

Vastaan äänestivät **Sirpa Pietikäinen** (kok), **Petri Sarvamaa** (kok), **Alviina Alamsmä** (vihr) ja **Heidi Hautala** (vihr). Vasemistoliton **Silvia Modig** äänesti tyhjää, ja vihreiden **Ville Niinistö** oli äänestyksestä poissa. Seuraavaksi esitys etenee Euroopan parlamentin ja EU-jäsenmaiden välisiin neuvotteluihin, joissa se saa lopullisen muotonsa.

Strateginen omavaraisuus kriittisistä raaka-aineista ja teollisuuden hiilineutraalisuuden edistäminen on EU:lle nyt entistä

tärkeämpää: geopoliittinen tilanne on kiristynyt, ja energiaratkaisut, digitalisaatio ja esimerkiksi sähköautot vaativat valtavan määrän kriittisiä raaka-aineita. Jostain syystä vaihtoehtoja sähköautoille ei tuoda esille, ei myöskään vaihtoehtoisia akkumateriaaleja, joiden kehitys on Kiinassa pitkällä. Onko litium jo korvattavissa helpommin saatavilla raaka-aineilla?

Mitä esitys tarkoittaa Suomelle

Vaarana on, että harvaan asutuista periferia-alueista, kuten Pohjois-Suomesta, tulee EU:n raaka-ainepankki, missä uudet kaivokset louhivat mineraaleja EU:n kasvavaan kysyntään. Raaka-aineet virtaavat keskuksiin, ja Suomelle jää saastunut ympäristö ongelmienneen.

Esitys on erityisesti Pohjois-Suomelle ja Lapille katastrofaalinen, koska isot kaivos-hankkeet sijaitsevat juuri pohjoisessa. Siellä on hyvin arvokkaita Natura-luontokohteita ja

suuret joet, joihin kaivosten likavedet valuteaan. Puhdistusmenetelmät ovat olemassa, mutta niiden käyttö on yhtiöille liian kallista. Matkailun merkitystä ei ole otettu lainkaan huomioon, puhumattakaan paikallisten yhteisöjen kuten saamelaisten oikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista, kun kaivoksia pikakäynnistetään.

Eurooppalaisen kaivos-teollisuuden hätäkäynnistäminen

Komission esitys lähtee siitä, että strategisille hankkeille tehdään pikakaista. Se tarkoittaa, että niissä olisi kevennetty ympäristövaikutusten arviointi ja kevennetyt kuulemiset. Lupaprosessit eivät saisi kestää kahta vuotta pidempään.

Kaivosten luvituksen määräaikaisten asettaminen kahteen vuoteen on riski. Viranomaiset eivät pysty arvioimaan perusteellisesti luvan myöntämisen edellytyksiä esimerkiksi ympäristövaikutusten näkökulmasta.

Meillä on jo – ja parhaillaan toteutuu – suuria uhkia, joista Talvivaara/Terrafame ei ole ainoa. Haitoista kärsii elinympäristö, kuten vesistöt ja luonnon monimuotoisuus. Vaikutuksia koituu myös paikallisille yhteisöille, heidän terveydelleen ja elinkeinoilleen.

Suuria päätöksiä ei tulisi tehdä parin sukupolven aikaperspektiivillä

Meidän on mahdollisimman nopeasti ja perusteellisesti muutettava elintapojamme, jos haluamme ihmiselämän edellytysten säilyvän maapallolla. Täyskäännös pitäisi tehdä nyt: ehdotuksen tulisi nojata kiertotalouteen ja ”kaupunkikaivoksiin” eikä uusiin, neitseelliseen luontoon tehtyihin kaivoksiin. Ehdotuksessa esitetään, että vain 15 prosenttia EU:n kriittisistä raaka-aineista olisi kierrätettyjä vuonna 2030; tavoite tulisi nostaa 75 prosenttiin. Neitseellisiä raaka-aineita tulisi antaa käyttää vain, jos uusioraaka-aineita ei todistetusti ole riittävästi saatavilla. Uusien kaivosten avaamisen tulee olla vihoviimeinen vaihtoehto. Jos kaivoksia joudutaan avaamaan, on se tehtävä kaikki kestävyystekijät huomioiden pikakaistaa käyttämättä ja paikallisten yhteisöjen mielipiteet huomioiden. Uusien kaivosprojektien tulee myös laatia suunnitelmat ja varmistaa käytöstä poistuvien kaivosten siivoaminen ja ympäristön ennallistaminen.

Ehdotuksen on nojattava varovaisuusperiaatteeseen

Kaivosprojektien vaikutukset ympäristöön ja yhteisöihin ovat merkittäviä vuosikymmenten ajan ja jatkuvat yleensä vielä kaivoksen sulkemisen jälkeen. Kyseessä on peruuttamaton muutos ympäristöön. Nykyiset kaivokset rikkovat jopa voimassa olevaa vaillinaista kaivoslainsäädäntöä. Konsulttien tekemät suunnitelmat ovat perustuneet jätealaiden pohjarakenteille, jotka eivät kestä edes paria vuosikymmentä. Parhaillaan uutisoidaan vuotavista kaivoksista, esimerkiksi Suomen suurimman kaivoksen Kevitsan jätealtaasta mitatuista metallivuodoista. Nykyiset kaivokset vuotavat. Eivätkö pikakaistalla perustetut kaivokset myös tule vuotamaan – riippumatta siitä, oliko ympäristön suojelu mainittu moneen kertaan vaatimuksissa vai ei. Ei Talvivaaraan olisi saanut lain mukaan vuotaa, mutta vuoti silti. Vuodot saastuttavat järviä, jokia ja pohjaveden. Puhdas vesi tulee olemaan yhä tärkeämpi luonnonvara, tärkeämpi kuin harvinaiset mineraalit. Ilman käyttökelpoista vettä ei voi elää.

Euroopan unioni käyttää noin 20 prosenttia kaivannaisista

Euroopan unioni käyttää noin 20 prosenttia koko maailmassa maasta kaivetuista metalleista ja mineraaleista. Unioni itse tuottaa 2–3 prosenttia globaa-

PIKAKAISTIA KAIVOSHANKKEILLE?

lista tarpeesta. Maailmankaupan häiriöt vaarantavat sekä kansantalouden että huoltovarmuuden. Joistakin raaka-aineista ei ole pulaa, mutta ne jalostetaan Euroopan ulkopuolella. Euroopan komissio kuvailee geopoliittiseksi riskiksi sitä, että osa jalostamoista on kokonaan Kiinassa. Linjaukset tarkoittavat siis sitä, että paine vanhojen kaivosten jälleenavaamiseen kasvaa. Tällä hetkellä Suomessa on 45 aktiivista kaivosta.

Väitetään, että ”Suomella on yhä sataprosenttinen veto-oikeus”

Esitystä kannattaneen keskustan europarlamentaarikko Mauri Pekkarisen mielestä uhkia ei tarvitse pelätä: esityksessä ja sen perusteluissa on mainittu alkuperäiskansojen oikeuksien varmistaminen yli 20 kertaa, ja ympäristövaikutusten arviointi ja kuulemiset voidaan ja pitääkin tehdä tulevaisuudessa yhtä huolella kuin nyt (muistamme, että Pekkarinen oli hyvin aktiivinen Talvivaaran kaivoksen eri vaiheissa). Monet kaivoshankkeeseen liittyvät selvitykset ja kaavavalmistelut tehtäisiin jo ennen kuin komissio päättää hankkeen mahdollisesta strategisesta luonteesta. Pekkarinen korostaa, että jos komissio päättää, että hankkeella on nopean kaistan status, niin Suomella on yhä sataprosenttinen veto-oikeus olla päästämättä asiaa eteenpäin, ”jos Suomi niin päättää”. Aivan ylivoimainen valtaosa strategisista raaka-aineista on tarkoitus hankkia luotettujen maiden kanssa tehtävillä hankintasopimuksilla ja kierrätyksen lisäämisellä. Uudella kaivostoiminnalla hankittavan raaka-aineen osuus on vain ”muutama hassu prosentti”, Pekkarinen vakuuttaa.

Mitä voidaan tehdä?

Suomi ja EU tarvitsevat raaka-aineita, mutta keinot niiden hankkimiseen on arvioitava kokonaiskestävyyden mukaan. Suomi ei saa päätyä EU:n raaka-ainepankiksi luonnostamme välittämättä. Sen sijaan Suomi voisi nopeasti ottaa aktiivisen roolin kaupunkikaivosten ja kierrätyksen kehittämisessä. Näin tuottaisimme osuutemme uuden teknologian tarvitsemista materiaaleista. Tätä toimintaa tarvitaan kaikkialla. Näin toimimalla saadaan elinympäristön saastuttamisen sijaan kestäviä työpaikkoja. Olisi toivottavaa, että suuryritykset kuten Valmet, Metso ja Neste tehostaisivat yhteistyötä pienyritysten kanssa ja muodostaisivat kierrätysklusterin. Se olisi todellista vihreää siirtymää.

Sirpa Pietikäinen toivoo erittäin aktiivista kansalaisvaikuttamista, jotta asiaan voidaan vielä puuttua parlamentin ja neuvoston välisissä kolmikantaneuvotteluissa, joihin ehdotus seuraavaksi etenee.

Lisää tietoa:
Maammerikkauudet.org
Kansalaisten kaivosvaltuuskunta
Rajat Lapin kaivoksille
Saimaa ilman kaivoksia

Luonnonsuojelun dekolonisaatio – Kohti kanssaelävää suojelua

Ympäristökrisejä ei kyetä ratkaisemaan, jollei tunnusteta ihmisten ja tietojärjestelmien moninaisuutta. Luonnonsuojelujäätelussa olisi otettava huomioon erilaisia tulkintoja luonnonympäristöstä ja ymmärrettävä kulttuuristen arvojen eroja. Siemenpuusäätiön *Luonnonsuojelun dekolonisaatio* -julkaisussa analysoidaan Brasilian, Etiopian, Intian, Kolumbian, Madagaskarin, Myanmarin, Saamenmaan ja Suomen esimerkein luonnonsuojelun kolonialistisia rakenteita ja painolastia. Samalla avataan mahdollisuuksia uudenlaiseen luonnonsuojeluun.

Luonnonsuojelun dekolonisaatio haastaa pohtimaan kolonialistisen perinnön vaikutuksia luonnonsuojelun ja kehityspolitiikan tulevaisuudelle. Vaikka ympäristönsuojelussa huomioidaan entistä enemmän ihmisoikeudet, tarve syvemmälle luonnonsuojelun kolonialististen rakenteiden purulle on ilmeinen.

Siemenpuu tuo tällä julkaisulla dekolonisaatio-keskustelua Suomeen ja suomen kielelle ja vaikuttaa ”kanssaelävän luonnonsuojelun” mallin kehittämiseen osaksi ympäristö- ja kehityspolitiikkaa. Tavoitteena on analysoida luonnonsuojelupolitiikan ja erityisesti sen epäonnistumisen taustoja ja avata näkökulmia tarvittavaan muutokseen.

Ekologinen ajattelu on ratkaisevan tärkeää ihmisen ja ekosysteemien välisten suhteiden ymmärtämisessä ja siten olennainen myös luonnonsuojelu- ja kehityspolitiikan määrittelyssä. Ekologia ja vallitseva luonnonsuojelujäätelä ovat kuitenkin historiallisesti sidoksissa kolonialismiin. Niitä ovat muokanneet usein poissulkevat länsimaiset lähestymistavat ja valtarakennelmat. Jotta nämä historialliset rajoitteet voitaisiin poistaa, luonnonsuojelujäätelussa olisi otettava huomioon erilaisia näkökulmia ja tulkintoja luonnonympäristöstä ja koko globaalista järjestelmästä ja ymmärrettävä kulttuuristen arvojen tai maailmankatsomusten eroja.

Tarve näiden rakenteiden purkamiseen yhdistyy tarvittavaan laajempaan yhteiskun-

nalliseen muutokseen ja murrokseen, jossa käsitteitämme ja käytäntöjämme on arvioitava uudelleen.

Ekologia nojaa tieteellisen löytämisen käsitteeseen, joka kuvasi maailmaa valituksen jälkeisen Euroopan näkökulmasta. Länsimaisen ekologian oivalluksia käytettiin perustelemaan sosiaalista ja ympäristöä koskevaa valvontaa, myös siirtomaakansojen erottamista elinympäristöstään ja elämäntavoistaan sekä heidän tietojärjestelmiensä väheksymistä.

Ekologisen tiedon valtarakenne hyödytti siirtomaataloutta, kuten kumi-, sokeri- ja metsäteollisuutta, jotka olivat ratkaisevan tärkeitä modernin maailmanjärjestyksen syntymiselle ja luonnonvarojen laajamittaiseen hyväksikäyttöön perustuvan globaalitalousjärjestelmän hegemonialle. Syvärakenne kolonialismin perinne ulottuu moniin vallan ja etuoikeuksien ulottuvuuksiin, kuten rotuun, sukupuoleen, seksuaalisuuteen, kansallisuuteen, institutionaaliseen ja sosioekonomiseen asemaan tai vaikkapa neurodiversiteettiin.

Monet ekologit järkeilevät edelleen, että organismeja ja ekosysteemejä voidaan ymmärtää, kun niistä poistetaan ihmiset ja ihmisiin liittyvä epätasa-arvon historia. Nämä eriarvoiset tarinat ovat kuitenkin muokanneet ja muovaavat edelleen maapallon ekologisia ja sosiaalisia järjestelmiä.

Esimerkiksi useimmat valtiot ja monet luonnonsuojelijat kannattavat ”30 x 30 -tavoitetta”, eli että 30 prosenttia maapallon maa-alueista ja 30 prosenttia meristä suojellaan vuoteen 2030 mennessä. 30 x 30 -tavoite

herättää kuitenkin suurta huolta globaalin etelän alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöissä. Luonnonsuojelualueet ovat perinteisesti ohittaneet näiden yhteisöjen oikeudet ja usein samalla epäonnistuneet elonkirjon suojelussa.

Sosiaalis-ekologisen systeemiajattelun yleistymisen on korostanut ihmisen ja ympäristön välistä palautetta, mutta jos kulttuuristen arvojen tai maailmankatsomusten erot jätetään huomiotta, sosiaalis-ekologiset systeemilähestymistavat voivat myös vahingoittaa ihmisten käsityksiä hyvinvoinnista korostamalla haavoittuvuutta ja kohdistamalla syytökset paikallisyhteisöihin.

Länsimaisen koulutuksen saaneiden tiedemiesten vallitseva lähestymistapa rajoittaa helposti tutkimusta ja ekologian kykyä vastata ympäristökriseihin, jos siinä ei tunnusteta ihmisten, tietojärjestelmien ja ratkaisujen moninaisuutta. Luonnonsuojelun dekolonisaatio haastaa tunnustamaan, että kolonialismi johti paitsi globaaliin riistoon ja rasismiin, myös jatkuvaan vallan epätasapainon ekologisessa tutkimuksen käytössä ja luonnonsuojelu- ja kehityspolitiikassa. Dekolonialismi tarkoittaa kolonialististen järjestelmien ja ajattelutapojen aktiivista kumoamista ennemmin kuin jälkikolonialismia, joka on historiallinen todellisuutemme, eikä edellytä vastuun ottamista yhä jatkuvista ekstraktiivisista ja epäoikeudenmukaisista järjestelmistä.

Dekolonisaatio ei ole uutta. Kanssaelävän luonnonsuojelun perinne tunnistaa globaalin etelän (ja pohjoisen) tutkijoiden ja aktivistien työn, jota he ovat tehneet monien sukupolvien ajan historiallisten ja edelleen jatkuvien sortojärjestelmien purkamiseksi.

Kirjoittaja on Siemenpuu-säätiön puheenjohtaja.

Julkaisu *Luonnonsuojelun dekolonisaatio – Kohti kanssaelävää suojelua* saatavilla Siemenpuun nettisivuilta (pdf ja e-kirja). Äänikirja saatavilla Storytelin ja BookBeatin palveluissa.

Turvallisuusala ja -tekniikka turvallisuusuhkana

Ulkoisuuudessa on viime aikoina toistuvasti keskusteltu turvallisuusalan ongelmista ja järjestyksenvalvojen väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Yksittäisiä työntekijöitä vastaan on nostettu rikossyytteitä. Tapaukset ovat osoittaneet, ettei kysymys ole vain lieveilmiöistä, vaan alan koko työskulttuurin ongelmista ja valvonnan puutteista.

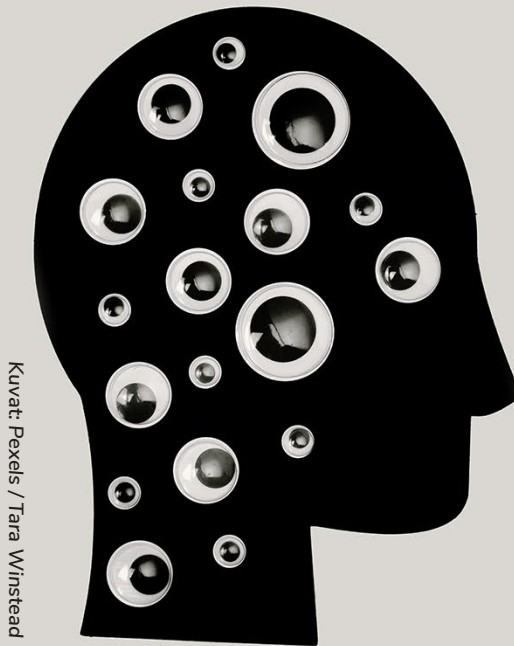
Turvallisuusala kasvaa ja sen tehtävät laajenevat

Turvallisuusala on laajentunut samaan aikaan, kun poliisien määrää on leikattu. Ostoskeskusten syrjäyttäessä kivijalkakauppoja on liiketilojen valvonta tullut kameravalvonnan lisäntymisestä huolimatta entistä hankalammaksi, koska myymälöissä on vähän henkilökuntaa. Lisäksi halutaan, että ostoskeskuksissa ihmiset voivat vapaasti kuljeskella myymälöissä ja niitä yhdistävillä käytävillä. Ostoskeskuksista on tullut tavallaan koko kansan olohuoneita ja oleskelutiloja. Liikkeillä on kuitenkin näkemys siitä, ketä ja miten käyttäytyviä asiakkaita ne eivät halua näihin tiloihin ja ketkä ovat mahdollisia myymälävarkaita tai ilkivallantekijöitä. Tämä työllistää yhä enemmän järjestyksenvalvoja.

Suomessa on myönnetty noin tuhat turvallisuusalan elinkeinolupaa, vartijakortteja on myönnetty 16800:lle ja järjestyksenvalvojan kortteja 38400 henkilölle. Määrä kasvaa jatkuvasti. Järjestyksenvalvojista osa työskentelee vain satunnaisesti. Poliisien määrä on 7400. Kehityksen voidaan katsoa ainakin jossakin määrin olevan poliisitoiminnan yksityistämistä.

Vaihtuvuus on alalla suurta, ja ammattitaitoisesta työvoimasta on pulaa, mikä entistään lisää koulutukseen ja ammattitaitoon liittyviä ongelmia. Suuri osa vartijoista, järjestyksenvalvojista ja muista alan työntekijöistä hoitaa työnsä hyvin, mutta mukaan mahtuu väkivaltaa ihannoivia yksilöitä ja ryhmiä. Väkivallan ihannointiin liittyy myös usein äärioikeistolaista ajattelua, toimintaa ja vihaa maahanmuuttajia kohtaan.

On myös syytä korostaa, että alan kasvaessa Suomeen on ikään kuin hiipimällä syntyy

Kuvat: Pexels / Tara Winstead

nyt yksityisiä organisaatioita, joiden tehtäviin kuuluu tarvittaessa turvautua voimankäyttöön, jos henkilö aktiivisesti tai passiivisesti asettuu vastarintaan eikä noudata käskyjä.

Voimankäyttö on rajoitettua ja lakisääteisesti säädeltyä, mutta silti ihmisiä, joilla nämä valtuudet ovat, on yhä enemmän. Lainsäädännöstä huolimatta voimankäytön rajat voivat käytännössä olla tulkinnanvaraisia ja epämääräisiä.

Isoveli valvoo ja turvallisuustekniikka tunkeutuu kaikkialle

Kun edellä esitettyyn vielä liitetään kaikki se passiivinen ja aktiivinen kamera- ja muu elektroninen valvonta, jota samat organisaatiot tekevät, ja kansainvälisten sosiaalisen median yritysten tekemät tiedonkeruut sekä ilmasta käsin lennokeilla tapahtuva valvonta ja tiedonkeruu, niin ollaan kulkemassa kohti yhteiskuntaa, jossa kansalaisia valvotaan entistä yksityiskohtaisemmin ja yksityisesti. Turvallisuustekniikka ujuttautuu kaikkialle hiipimällä ja huomaamatta.

Poliisi haluaa yhä laajempia valtuuksia puhelujen salakuunteluun. Tekoälyn suorittama kasvojen tunnistaminen alkaa jo olla normaalia käyttökelpoista teknologiaa. Suomessa poliisilla, tullilla ja rajavartiolaitoksella

on mahdollisuus käyttää sitä, kun ehkäistään, tunnistetaan ja selvitetään rikoksia.

Kiinassa on menty niin pitkälle, että kasvojen tunnistamisen ja muiden valvontatietojen sekä henkilörekisterin avulla tuotetaan aineistoja, joita käyttäen voidaan luokitella kiinalaisia sen mukaan, kuka on kunnollinen kansalainen ja kuka ei. Uiguurien valvonta on mennyt vielä pitemmälle uudelleen koulutuseireineen.

Aikaisemmin kansalaisia koskevien tietojen kokoaminen vaati paljon aikaa ja henkilöuntaa, urkkijoita ja vakoilijoita. Nyt tekoäly mahdollistaa tietojen nopean keräämisen ja käsittelyn. Koko elektroninen valvontajärjestelmä voidaan rakentaa melko nopeasti. Kerran toimivaksi rakennettu tekoälyyn perustuva valvontajärjestelmä on helposti monistettavissa ja myytävissä. Sen sisältämien tietojen täydellinen hävittäminen voi lisäksi olla vaikeaa.

Lopuksi

On tärkeää, että poliittinen keskustelu ei rajoitu vain tarkastelemaan yksityisen turvallisuusalan sekä ulkoisen että sisäisen valvonnan ongelmia ja työntekijöille asetettavia vaatimuksia ja koulutusta. On otettava laajemmin kantaa siihen, mikä rooli ja mitkä rajat yksityisellä turvallisuusalalla ja tekoälyyn perustuvalla turvallisuustekniikalla tulee olla demokraattisessa, ihmisoikeuksia kunnioittavassa yhteiskunnassa. Lainsäädännön ja yhteiskunnan suorittaman sääntelyn pitää pysyä mukana turvallisuustekniikan nopeassa kehityksessä.

